

Hehkuva KOULU

Oppilaiden tietosuojan toteutuminen perusopetuksessa

Sisällys

1	Mikä on henkilötieto?	3
2	Oppilaiden kuvaaminen ja kuvien käyttö koulun toiminnassa	3
2.1	Oppilaiden kuvien lataaminen koulun sisäiseen käyttöön Primukseen / Wilmaan	3
2.2	Oppilaiden kuvaaminen opetuksen yhteydessä ja koulun tapahtumissa	3
2.3	Oppilaiden kuvien, videoiden ja oppilaan omien tuotosten julkaiseminen	4
2.4	Kuvien säilyttäminen ja käsittely	4
3	WhatsApp:n käyttö opetuksessa ja huoltajayhteistyössä	4
4	Facebookin, Instagramin ym. sosiaalisen median alustojen käyttö opetuksessa ja koulun toiminnassa.....	5
4.1	Koulun omat julkiset sosiaalisen median tilit (esim. Facebook, Instagram)	5
4.2	Opettajien henkilökohtaisissa nimissään perustamat sosiaalisen median tilit	6
5	Kokonaisharkinta.....	6
6	Keskeiset säädökset ja muut lähteet	7
6.1	Säädökset	7
6.2	Muut lähteet	7

1 Mikä on henkilötieto?

Henkilötietolainsäädäntö turvaa oppilaita ja heidän yksityisyyttään. Henkilötietoa ovat sellaiset tiedot, joiden perusteella henkilö voidaan tunnistaa suoraan taikka välillisesti yhdistämällä johonkin toiseen tietoon, joka mahdollistaa tunnistamisen. Henkilötietoa ovat esimerkiksi oppilaan nimet, henkilötunnukset, yhteystiedot, huoltajan nimi- ja yhteystiedot sekä oppilaan poissaoloja, ainevalintoja, arviointia ja kurinpitokeinoja koskevat merkinnät sekä tiedot, joita kertyy yksilön toimiessa sähköisessä ympäristössä.

Arkaluonteista henkilötietoa, joiden käsittely on sallittua vain poikkeustapauksissa ja joka voi olla julkisuuslain perusteella salassapidettävää, ovat esimerkiksi oppilaan terveydentilaa, uskonnollista tai poliittista vakaumusta taikka etnistä alkuperää kuvaavat tiedot.

Oppilaiden henkilötiedot voivat olla kirjallisessa tai sähköisessä muodossa myös valokuvina tai ääni- tai kuvataallenteina. Oppilaan tunnistettavat tiedot kuten kuva muodostaa henkilötietorekisterin, jonka ylläpitoa säädellään tietosuojalainsäädännöllä. Lisäksi on huomioitava, että vaikka kuvasta taikka videosta sumennettaisiin oppilaan kasvoja, voidaan henkilö silti tunnistaa esim. olemuksen taikka vaatetuksen perusteella. Kasvojen sumentaminen ei siis tarkoita automaattisesti, että kuva ei enää sisältäisi henkilötietoa.

2 Oppilaiden kuvaaminen ja kuvien käyttö koulun toiminnassa

2.1 Oppilaiden kuvien lataaminen koulun sisäiseen käyttöön Primukseen / Wilmaan

Oppilaiden koulukuvat ovat osa koulun henkilötietorekisteriä ja koulukuvien lataamisessa Wilma/Primus -oppilashallintojärjestelmään on kyse henkilötietojen käsittelystä. Opetustoiminnassa henkilötietojen käsittelyn lainmukainen peruste on rekisterinpitäjän lakisääteinen tehtävä eli perusopetuksen järjestäminen. Oppilaiden koulukuvat voidaan ladata Primukseen / Wilmaan koko henkilökunnan nähtäville ilman oppilaan / huoltajien suostumusta, koska oppilaiden tunnistaminen on opetuksen turvallisen järjestämisen ja toteuttamisen sekä henkilökunnan työtehtävien hoitamisen kannalta perusteltua.

2.2 Oppilaiden kuvaaminen opetuksen yhteydessä ja koulun tapahtumissa

Koulun tapahtuma ei ole yksityinen tilaisuus. Oppilasta saa kuvata opetuksen yhteydessä ja koulun tapahtumissa, mikäli kuvaaminen on perusteltua koulun lakisääteisten tehtävien hoitamisella. Opettajan tulee pystyä perustelemaan kuvaamisen tarve. Opetussuunnitelmassa esimerkiksi todetaan, että kodin ja koulun yhteistyö on koulun lakisääteinen tehtävä ja opetuksen dokumentoiminen voi olla yksi keskeinen kodin ja koulun yhteistyön muoto. Tällöin kuvaamiseen ei tarvita erillistä lupaa. Koulussa säilytettävät kuvat ja videot muodostavat henkilötietorekisterin ja niitä tulee käsitellä tietosuojalainsäädännön määräämällä tavalla (ks. Kohta 2.4.).

2.3 Oppilaiden kuvien, videoiden ja oppilaan omien tuotosten julkaiseminen

Oppilaan tunnistettavan kuvan julkaiseminen edellyttää lupaa huoltajalta ja oppilaalta pois lukien kuvan julkaiseminen Primuksessa/Wilmassa. Lupa tarvitaan huoltajalta taikka 15-vuotta täyttäneeltä oppilaalta. Luvan voi kysyä yleisesti lukuvuoden alussa ja huoltajalla on oikeus muuttaa ilmoitustaan lukuvuoden aikana.

Toimimme Opetushallituksen suosituksen mukaisesti siten, että huoltajan antaman yleisen luvan lisäksi opettaja käy kuvan tai videon julkaisemisen tapauskohtaisesti läpi sen oppilaan kanssa, joka esiintyy julkaistavassa kuvassa / videolla. Yleisen luvan lisäksi siis kaikissa tapauksissa kysytään suullisesti myös oppilaan suostumus yksittäisen kuvan, videon tai oppilaan tuotoksen julkaisuun. Oppilaan ja huoltajan tulee tietää ja ymmärtää, mihin antaa suostumuksensa.

2.4 Kuvien säilyttäminen ja käsittely

Jos koulussa säilytetään sellaisia valokuvia tai videoita, joista henkilöt ovat tunnistettavissa (ks. tarkemmin tunnistettavuuden määritelmä edellä 1. kohdassa), ne muodostavat tietosuoja-asetuksen mukaisen henkilökisterin.

Oppilaan henkilötiedot tulee suojata ja säilyttää huolellisesti siten, etteivät ulkopuoliset pääse niihin käsiksi. Ulkopuolisella tarkoitetaan myös sellaista koulun henkilökuntaa, joka ei tarvitse tietoja työtehtävässään. Tiedot tulee suojata siten, että niitä ei päästä vahingossa tai laittomasti hävittämään, muuttamaan, luovuttamaan tai siirtämään. Kuvat tulee säilyttää niin, että niihin pääsy on suojattu käyttäjätunnuksin ja salasanojin. Koulun henkilökunnalle annetaan vain työtehtävien edellyttämät käyttöoikeudet oppilaista otettuihin kuviin ja käyttöoikeuksia valvotaan säännöllisesti. Lisäksi henkilökuntaa muistutetaan säännöllisesti tietojen suojaamisen tärkeydestä.

Oppilaiden kuvia ei saa pysyvästi säilyttää opettajan työpuhelimessa. Mikäli kuvia otetaan opettajan työpuhelimella ja kuvia säilytetään siellä väliaikaisesti, tulee huolehtia, että ulkopuolisilla henkilöillä ei ole pääsyä opettajan työpuhelimeen (esim. muut opettajat, oppilaat tai opettajan perheenjäsenet). Oppilaiden kuvia voi säilyttää ja jakaa Drivessä kunhan opettaja huolehtii tietoturvan toteutumisesta (esimerkiksi koneen ja puhelimen lukitseminen, salasanat, jakamisasetukset).

3 WhatsAppin käyttö opetuksessa ja huoltajayhteistyössä

WhatsAppa ei tule käyttää henkilöstön ja huoltajien / oppilaiden välisessä viestinnässä. WhatsApp-sovelluksessa on mm. seuraavia erityispiirteitä, jotka heikentävät tietoturvan ja -suojan toteutumista:

- WA-sovellukseen luoduissa ryhmissä käydyt keskustelut ja niissä mahdollisesti välitetyt kuvat tallentuvat jokaisen ryhmän jäsenen puhelimeen, vaikka henkilö poistettaisiin ryhmästä
- WA-ryhmiin saattaa helposti jäädä henkilöitä, joiden ei tulisi enää kuulua ryhmään
- WA:n kautta on levinnyt julkisuuteen tietoja, jotka olisivat olleet salassapidettäviä
- keskustelut voivat varmuuskopioinnin kautta tallentua kokonaisuudessaan salaamattomana palvelimelle EU-/ETA-alueen ulkopuolelle
- meillä on huoltajia, joilla on ns. turvakielto ja WhatsAppin käyttö sulkisi heidät vuorovaikutuksen ulkopuolelle

Henkilöstö ei saa olla mukana WhatsApp-ryhmissä, joissa on mukana oppilaita tai huoltajia. Ryhmissä oppilaat ja huoltajat saattavat jakaa salassapidettäviä tietoja kuten esimerkiksi tietoja oppilaiden

terveydentilasta. Mikäli huoltajat haluavat perustaa keskinäistä viestintää varten WhatsApp-ryhmän, tällainen ryhmä voidaan perustaa vanhempainyhdistyksen kautta, mutta opettaja ei voi olla mukana ryhmässä eikä järjestämässä ryhmän toimintaa.

Mikäli henkilökunnalla on omia keskinäisiä ryhmiä, tulee huolehtia siitä, että ryhmissä ei keskustella oppilaiden asioista. Myös oppilaiden kuvien välittäminen WhatsAppissa on kielletty. Tämä koskee myös opettajien kahdenvälisiä WA-keskusteluja.

4 Facebookin, Instagramin ym. sosiaalisen median alustojen käyttö opetuksessa ja koulun toiminnassa

Sosiaalisen median julkaisuissa tulee käyttää vakavaa harkintaa, koska sosiaalisessa mediassa julkaistu materiaali voi tulla esimerkiksi googlen hakutulosten kautta vastaan netissä vielä pitkänkin ajan kuluttua. Lisäksi sosiaalisessa mediassa julkaistu materiaali voi päätyä sellaisille alustoille, joihin sitä ei ole alun perin tarkoitettu. Sosiaalisen median julkaisuja tehdessä opettajien tulee erityisen tarkkaan harkita, onko oppilaan henkilötietojen julkaiseminen tarpeellista, vaikka suostumus siihen olisikin saatu.

4.1 Koulun omat julkiset sosiaalisen median tilit (esim. Facebook, Instagram)

Koululla voi olla julkisia sosiaalisen median tilejä, joissa kerrotaan koulun toiminnasta. Tileillä julkaistaessa tulee varmistaa, että julkaisu ei sisällä arkaluonteista henkilötietoa. Mikäli julkaisu sisältää jotakin henkilötietoa, tulee tarkistaa seuraavat asiat:

A. Suostumusten olemassaolo: onko oppilaan huoltajalta tai 15 vuotta täyttäneeltä oppilaalta itseltään saatu lukuvuoden alussa yleinen suostumus siihen, että koulu voi julkaista oppilaan

- 1) kuvan
- 2) videon ja/tai
- 3) nimen nimenomaisesti koulun sosiaalisessa mediassa

Olennaista on, että suostumus on annettu tietoisena siitä, että siinä annetaan lupa julkaisuun julkisella sosiaalisen median tilillä, johon on kenellä tahansa pääsy.

Esimerkki: Koulu suunnittelee julkaistavaksi videota koulun joulujuhlasta, jossa oppilas on esiintynyt (oppilas tunnistettavissa videolta). Lukuvuoden alussa huoltaja on antanut suostumuksena siihen, että oppilaan kuva voidaan julkaista koulun sosiaalisessa mediassa. Huoltajalta ei ole saatu eritellysti suostumusta videon julkaisemiseen. Näin ollen koulun tulee joko jättää video julkaisematta tai kysyä julkaisemista varten huoltajalta sekä oppilaalta uudestaan suostumusta.

B. Oppilaan henkilökohtainen lupa ko. julkaisuun. Oppilaalta tulee varmistaa suullisesti tai kirjallisesti ko. julkaisun osalta erikseen, että hän antaa suostumuksen julkaisuun. Oppilaan mielipide on syytä kysyä kaikissa tapauksissa ja oppilaan tulee ymmärtää, mihin hän on suostumassa. Oppilaalle tulee selostaa hänen ikä- ja kehitystasonsa huomioiden, mihin hän on antamassa suostumusta. Oppilaan mielipiteen varmistaminen on korostuneen tärkeää silloin, kun hänet voidaan suoraan esimerkiksi summentamattoman kasvokuvan tai nimen perusteella tunnistaa sosiaalisen median julkaisusta. Mikäli kasvokuva julkaistaan sumennettuna, tulee tästä huolimatta hankkia em. suostumukset.

Mikäli julkaistava materiaali sisältää arkaluonteista henkilötietoa (esim. oppilaan terveydentila taikka uskonnollinen vakaumus), materiaalin julkaiseminen sosiaalisessa mediassa on ehdottomasti kielletty kaikissa tilanteissa.

4.2 Opettajien henkilökohtaisissa nimissään perustamat sosiaalisen median tilit

Koulu ei pysty hallinnoimaan opettajan henkilökohtaisesti perustamia tilejä. Opettajat eivät saa julkaista omilla tileillään lainkaan materiaalia, joka sisältää oppilaiden tai heidän huoltajiensa henkilötietoja.

5 Kokonaisharkinta

Opetushallituksen mukaan on tarpeellista harkita, onko oppilaiden henkilötietojen julkaiseminen verkossa tarpeellista, vaikka suostumukset olisikin saatu. Lähtökohta on, että henkilötiedon julkaisulla on oltava jokin opetuksen järjestämiseen liittyvä perusteltu tarkoitus. Mikäli julkaisemiseen päädytään

- Oppilas tulee aina esittää julkaisussa myönteisessä valossa / asiayhteydessä. Mikäli tämä ei toteudu, julkaisua ei saa tehdä.
- On pohdittava, missä laajuudessa tietoja esitetään ja vältettävä tarpeettomien tietojen julkaisua.

Esimerkki: Koulu julkaisee kuvan koulun jalkapallojoukkueesta kertoakseen muille oppilaille kisamenestyksestä, nostattaakseen yhteishenkeä sekä innostaakseen oppilaita liikunnan pariin. Oppilaiden nimien ilmoittaminen ei kuitenkaan ole tarpeellista, jolloin opettajien tulisi jättää oppilaiden nimet julkaisematta.

6 Keskeiset säädökset ja muut lähteet

6.1 Säädökset

Tietosuojalaki (1050/2018)

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27. päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus)

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)

Suomen perustuslaki (731/1999)

Yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59-60/1991)

6.2 Muut lähteet

Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 9/2018 vp)

Asetuksen 2016/679 mukaista suostumusta koskevat suuntaviivat, jotka antanut 29 artiklan mukainen tietosuojatyöryhmä (4.5.2020)

Julkisuus ja tiedonhallinta opetustoimessa (Opetushallituksen oppaat ja käsikirjat 2018:5a)

Tietokoneen, kännykän ja muiden mobiililaitteiden käyttöön liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista koulussa (Opetushallituksen oppaat ja käsikirjat 2017:5a)

Lapsi verkossa. Tietosuoja-asetus ja lasten oikeudet erityisesti perusopetuksen ammattilaisen näkökulmasta (Lastensuojelun Keskusliitto 2019)